

ALKOHOLISTA SUURIN TALOUDELLINEN RASITUS POLIISI- JA VANKEINHOITOLAITOKSELLE

ALKOHOLITAPAUSTEN OSUUS LASKENUT RIKOKSISSA

Alkoholin käytön ja rikollisuuden välinen riippuvuus on joissakin rikoslajeissa selvä ja voimakas, toisissa epävarmempi. Esimerkiksi liikennejuopumustapauksissa syy ja seuraus ovat selviä. Samoin väkivaltarikosten ja alkoholin kulutuksen välillä on voimakas riippuvuus. Sen sijaan omaisuusrikosten kohdalla syy- ja seuraussuhteet ovat epäselvemmat. Alkoholin käytön ja omaisuusrikosten välillä ei ole havaittu yhtä selvää yhteyttä kuin alkoholin kulutuksen ja väkivaltarikosten välillä. Useinkaan ei ole varmaa, olisiko päihtyneenä tehty omaisuusrikos (varsinkin näpistys tai varkaus) jäänyt tekemättä, jos rikokseen syylistynyt olisi ollut selvänä.

Päihtyneenä rikokseen syyllistyneitten osuus kaikista epäillyistä poliisin selvittämissä rikoksissa vaihtelee huomattavasti rikoslajeittain. Useimmissa tahallisissa väkivaltarikoksissa alkoholitapausten osuus on yli 50 prosenttia, yleensä 60–70 prosenttia. Omaisuusrikoksista ryöstöt, siveellisyysrikoksista väkisinmakaaminen ja lapsen kohdistuva haureus sekä muista rikoslakia vastaan tehdyistä rikoksista murhapoltto ovat sellaisia, joissa alkoholitapausten osuus on 40–50 prosenttia.

Koska liikenerikoksiin ja muita lakeja vastaan tehtyihin rikoksiin syyllistyneitten osuus kaikista epäillyistä on yli puolet ja alkoholitapausten osuus näissä on pieni, jää alko-

holitapausten osuus kaikista rikoksista runsaaseen 10 prosenttiin. Kaikissa rikoslakia vastaan tehdyissä rikoksissa alkoholitapausten osuus on vajaa kolmannes (taulukko 1).

1980-luvulla alkoholitapausten osuus alentunut lähes kaikissa rikosryhmissä. Vahingonteoissa ja väkivaltarikoksissa niiden osuudet ovat pysyneet jokseenkin muuttumattomina (taulukko 1). Alkoholitapausten osuuden lasku ei kuitenkaan johdu niiden määrien vähenemisestä, vaan muita tapauksia hitaammasta kasvusta. Syyllisiksi epäiltyjen kokonaismäärä kasvoi 64 prosenttia ja päihtyneenä rikokseen syyllistyneiden määrä 25 prosenttia vuodesta 1980 vuoteen 1990.

Jos oletetaan, että poliisin tietoon tulleissa rikoksissa alkoholitapausten osuus on rikoslajeittain sama kuin selvitettyissä rikoksissa, näyttää kehitys toisenlaiselta. Vuodesta 1980 vuoteen 1990 poliisin tietoon tulleiden rikosten määrä kasvoi lähes 80 prosenttia (kuvio 1) ja näissä arvioitu alkoholitapausten määrä yli 50 prosenttia. Ero edellä esitettyihin kasvulukuihin johtuu kahdesta syystä: toisaalta poliisin tietoon tulleiden rikosten määrä on kasvanut nopeammin kuin selvitettyissä rikoksissa syyllisiksi epäiltyjen määrä ja toisaalta kasvu on ollut keskimääräistä nopeampaa rikoslakia vastaan tehdyissä rikoksissa, joissa alkoholitapausten osuus on keskimääräistä suurempi.

Omaisuusrikoksista kasvoivat eniten erilaiset talousrikokset (erilaiset petokset). Erittäin voimakkaasti kasvoivat myös moottoriajoneu-

Taulukko 1. Alkoholitapausten osuus poliisin selvittämissä rikoksissa vuosina 1980–1982 ja 1988–1990, % *

	1980	1981	1982	1988	1989	1990
Kaikki rikoslajit	17,5	17,6	18,0	14,4	13,7	13,3
Rikoslakia vastaan	34,8	34,7	34,0	33,0	30,9	27,7
Muita lakeja vastaan	6,4	6,1	6,3	3,6	3,4	3,3
A) Omaisuusrikokset	16,7	17,8	17,6	17,5	15,9	13,4
Varkaus, törkeä varkaus	18,8	22,5	20,5	23,3	23,1	22,7
Näpistys	13,8	12,0	15,6	17,3	17,8	15,1
M-ajoneuvon luvaton käyttöönotto	26,3	29,3	28,6	27,4	26,1	25,8
Ryöstö, törkeä ryöstö	54,6	62,1	63,4	47,2	55,6	52,5
Vahingonteko	30,7	37,6	37,9	43,8	38,4	38,2
Petos, lievä petos	11,7	11,6	8,4	6,2	4,1	3,9
Muu omaisuusrikos	5,4	6,9	7,1	10,8	8,1	11,5
B) Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset	48,2	50,7	51,9	52,8	49,8	48,7
Tappo, murha	72,7	64,8	69,1	71,0	69,0	60,1
Tapon tai murhan yritys	69,5	73,8	76,9	68,2	72,1	74,6
Pahoinpityä	54,6	60,5	60,1	63,1	58,6	56,7
Törkeä pahoinpityä	68,2	70,6	73,2	74,8	70,7	70,4
Lievä pahoinpityä	54,3	57,0	58,9	58,0	53,3	51,8
Muut	15,6	13,2	13,8	15,0	16,9	15,8
C) Siveellisyysrikokset	33,0	30,5	29,0	29,2	31,7	29,4
D) Rikokset julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan	62,2	63,2	63,8	57,1	54,8	53,2
E) Rikokset 42–44 lukuja vastaan	51,8	55,7	52,9	44,7	24,1	40,3
F) Liikennejuopumus	95,2	95,2	95,8	96,1	95,4	94,5
G) Muut rikoslakia vastaan tehdyt rikokset	32,6	34,5	35,4	32,9	26,2	28,4
Rauhanrikkominen	39,3	42,4	38,5	31,9	35,9	27,7
Murhapoltto ja yritys	40,7	43,9	47,6	45,6	54,2	48,0
Muut	25,2	25,5	28,9	33,0	18,1	26,9
H) Päihderikokset	37,3	34,8	38,3	32,5	31,5	28,7
H1) Alkoholirikokset	39,9	37,2	42,4	37,9	37,5	36,1
H2) Huumerikokset	0,4	0,5	2,5	4,3	3,7	4,1
I) Liikenne rikokset	1,9	1,6	2,0	1,6	1,8	1,7
J) Muita lakeja vastaan tehdyt rikokset	23,2	22,6	22,9	13,4	10,3	11,1

* Päähtyneenä rikokseen syyllistyneiden osuus kaikista epäillyistä.

Lähteet: Tilastokeskus, Poliisin tietoon tullut rikollisuus 1980, 1981, 1982, 1988, 1989, 1990.

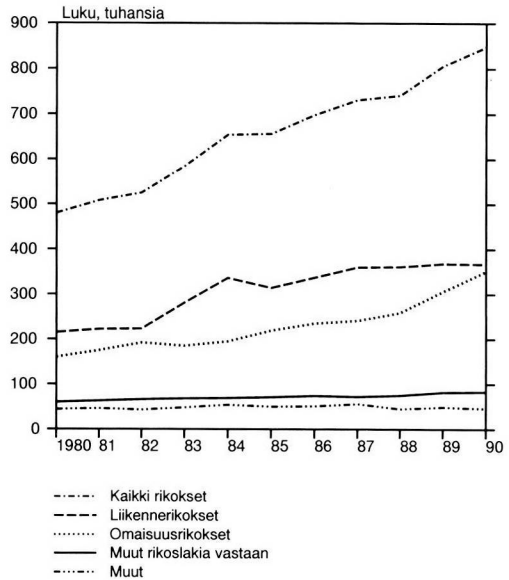
vojen luvaton käyttöönnotto sekä vahingonte-ko. Pahoinpitelyrikokset kasvoivat lähes 50 prosenttia.

Vaikka ilmi tulleiden liikennejuopumustapausten määrä on vuodesta 1980 vuoteen 1990 noussut 44 prosenttia, ei rattijuopumusrikollisuus ole noussut todellisuudessa, vaan pysynyt likimain ennallaan tai lievästi laske- nut. Poliisin tietoon tulleiden liikennejuopu- mustapausten kasvanut määrä johtuu mm. te- hostuneesta valvonnasta. Alkoholia nautti- neiden kuljettajien osuus Uudenmaan ratsia- tutkimuksissa tutkituista kuljettajista oli vuonna 1980 lähes kaksinkertainen vuoteen 1990 verrattuna (1,51 % vuonna 1980 ja 0,87 % vuonna 1990; Rikollisuustilanne..., 1991). Samanaikaisesti liikennesuorite kasvoi Uu- dellamaalla 72 prosenttia (3 249 milj. autoki- lometristä 5 988 milj. autokilometriin; Liik- kenesuoritteen...). Vastaavasti koko maassa alkoholia nauttineiden kuljettajien osuus ratsia- tutkimuksissa laski kolmanneksen vuo- desta 1985 vuoteen 1990 (0,33 % vuonna 1985 ja 0,24 % vuonna 1990; Rikollisuusti- lanne..., 1991). Samanaikaisesti liikennesuo- rite kasvoi koko maassa 28 prosenttia (31 150 milj. autokilometriä vuonna 1985 ja 39 760 milj. autokilometriä vuonna 1990; Liikenne- suoritteen...). Luvut osoittavat rattijuoppojen todellisen määrän laskeneen Uudellamaalla noin prosentin vuodesta 1980 vuoteen 1990 ja noin 7 prosenttia koko maassa vuodesta 1985 vuoteen 1990.

PÄIHTYNEILLE PUOLET VANKILATUOMIOISTA

1980-luvulla on rangaistuskäytäntö selvästi muuttunut: vuonna 1980 ehdottomaan van- keusrangaistukseen tuomittiin runsaat 19 000 henkilöä (4,5 % poliisin tutkimissa rikoksissa syyllisiksi epäillyistä), kun vastaavat luvut olivat vajaat 12 000 ja 1,7 prosenttia vuonna 1990. Muutos johtuu lähinnä siitä, että nykyi- sin pyritään käyttämään aiempaa enemmän sakkorangaistuksia ja ehdollisia tuomioita.

Kuvio 1. Poliisin tietoon tulleet rikokset vuosina 1980–1990

Lähteet: Poliisin tietoon tullut rikollisuus 1980–1990. Tilastokeskus.

Samalla päiväsakkojen markkamäärää on tuntuvasti korotettu.

Yleensä ensikertalaiselle rikoksenteikijälle tuomitaan ehdollinen rangaistus, joka rikok- senuusijalle yhdistetään uuteen rangaistuk- seen ehdottomana. Päihtyneenä rikokseen syyllistyneet ovat usein rikoksenuusijoita. Tämä ilmeisesti selittää suurelta osin tuomit- tujen määrän ja osuuden erilaisen kehityksen päihtyneenä rikokseen syyllistyneiden ja muiden osalta. Vuodesta 1980 vuoteen 1990 päihtyneenä rikokseen syyllistyneiden ja eh- dottomaan vankeusrangaistukseen tuomittu- jen määrä laski vain 15 prosenttia, kun luku muiden kohdalla oli 52 prosenttia. Ehdotto- maan vankeuteen tuomittujen osuus syyllisik- si epäillyistä laski 8,8:sta kuuteen prosenttiin päihtyneiden osalta ja 3,6:sta yhteen prosent- tiin muiden osalta. Lisäksi rikosryhmittäiset keskipituudet ovat päihtyneillä suuremmat kuin muilla, jos oletetaan, että rikoslajeittain

Taulukko 2. Ehdottomien vankeusrangaistusten kokonaisaika ja alkoholitapausten osuus tuomitusta kokonaisajasta rikosryhmittäin vuosina 1980 ja 1990

	tuomittu kokonaisaika, vuosia				päihtyneiden osuus -%	
	päihtyneet		muut		1980	1990
	1980	1990	1980	1990	1980	1990
Kaikki	2 890,0	2 526,5	5 183,9	2 857,5	35,8	46,9
Rikoslakia vastaan	2 853,7	2 520,8	4 893,3	2 597,0	36,8	49,3
Muita lakeja vastaan	36,3	5,7	290,5	260,4	11,1	2,1
A) Omaisuusrikokset	1 151,8	571,0	4 208,1	2 004,1	21,5	22,2
Varkaus, törkeä						
varkaus	566,4	224,9	2 335,5	758,5	19,5	22,9
M-ajoneuvon luvan käyttöönnotto	176,1	108,3	493,4	311,5	26,3	25,8
Ryöstö, törkeä						
ryöstö	311,4	182,4	258,9	162,2	54,6	52,9
Vahingonteko	0,0	1,2	0,3	1,9	0,0	38,2
Petos, lievä petos	19,0	6,0	291,4	190,0	6,1	3,1
Muu omaisuusrikos	79,1	48,2	828,6	580,0	8,7	7,7
B) Henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset	796,6	944,1	357,3	397,2	69,0	71,3
Tappo, murha	279,9	488,5	70,1	164,3	80,0	74,8
Tapon tai murhan yritys	115,8	185,9	50,8	63,3	69,5	74,6
Pahoinpitely	103,8	0,4	86,3	0,3	54,6	56,7
Törkeä pahoinpitely	295,1	225,4	137,6	96,6	68,2	70,0
Lievä pahoinpitely	0	41,0	0	38,2	0	51,8
Muut	2,0	2,8	12,5	16,5	13,8	14,3
C) Siveellisyysrikokset	46,5	40,1	92,1	42,4	33,5	48,6
D) Rikokset julkista viranomaista ja yleistä järjestystä vastaan	98,0	5,7	92,4	77,9	51,5	6,8
F) Liikennejuopumus	682,2	910,5	3,1	9,1	99,6	99,0
G) Muut rikoslakia vastaan tehdyt rikokset	78,6	49,4	140,3	84,4	35,9	36,9
H) Päihderikokset	7,5	1,0	180,0	217,7	4,0	0,4
I) Liikennerikokset	0,8	2,4	17,8	21,3	4,3	10,3
J) Muita lakeja vastaan tehdyt rikokset	28	2,3	92,7	21,5	23,2	9,7

Lähteet: Tilastokeskus: SVT XXIII B:116; Ehdottomiin vankeusrangaistuksiin tuomitut 1990; Poliisin tietoon tullut rikollisuus 1980 ja 1990.

Taulukko 3. Alkoholin aiheuttamat poliisitoimen sekä palo- ja pelastustoimen kustannukset vuonna 1990

	milj. mk	osuus kokonaiskustannuksista, %
Päivystys ja vartiointi	28,1 – 31,0	1,6 – 1,7
Järjestyksenpito	142,4 – 178,9	7,9 – 10,0
Liikennevalvonta	66,8 – 77,5	3,7 – 4,3
Tutkinta ja etsintä	112,6 – 142,3	6,3 – 7,9
Muut	15,1 – 20,8	0,8 – 1,2
Poliisitoimi yhteensä	365,0 – 450,5	20,3 – 25,1
Palo- ja pelastustoimi	68,7 – 137,4	5,0 – 10,0
Kaikki yhteensä	433,7 – 587,9	13,7 – 18,5

rangaistusten keskipituus on sama sekä päih-tyneille että muille tuomituille.

Raskaiden rikosten suuresta painosta (ri-
kosten uusinnasta) johtuen päihytyneiden
osuus ehdottomien vankeusrangaistusten ko-
konaismäärästä on yli kolminkertainen ver-
rattuna heidän osuuteensa syyllisiksi epäil-
lyistä (vuonna 1990 edellinen oli 46,9 % ja
jälkimmäinen 13,3 %).

Alkoholitapausten osuus ehdottomien van-
keusrangaistusten kokonaismäärästä on
noussut yli 10 prosenttiyksikköä vuodesta
1980. Tämä johtuu ennen kaikkea tuomittu-
jen määrän vähäisestä laskusta muihin tuo-
mittuihin verrattuna. Vuonna 1990 alkoholi-
tapauksille tuomittiin kaikkiaan runsaat
2 500 vuotta ehdotonta vankeutta ja muille
vajaat 2 900 vuotta. Vuonna 1980 vastaavat
luvut olivat 2 900 ja 5 200 vuotta (taulukko 2).

PUOLI MILJARDIA MYÖS ALKOHOLIN AIHEUTTAMIIN POLIISI- JA PELASTUSTOIMIIN

Poliisin ajankäyttöjakauman pohjalta tehty-
jen arvioiden mukaan alkoholitapaukset työ-
listävät poliisia eniten järjestyksen ylläpidos-

sa, seuraavaksi eniten liikennevalvonnassa
sekä tutkinnassa ja etsinnässä ja vähiten päi-
vystyksessä ja vartiointissa. Kaikkiaan alko-
holitapausten osuus poliisitoimen työmääräs-
tä on 20–25 prosenttia.

Vuonna 1990 poliisitoimen kokonaiskus-
tannukset olivat valtion tilinpäätöksen mu-
kaan 2 152,5 milj. mk. Kun kustannuksissa
otetaan huomioon pääomakulut, eläkevastuut
jne. sekä niistä vähennetään ulosoton ja lupaa-
palvelun (tulosalueet, joiden työmäärään al-
koholitapauksilla ei ole käytännössä vaiku-
tusta) kustannukset, päädytään 1 797 milj.
mk:n kokonaiskustannuksiin. Tästä alkoholi-
tapausten osuus on 365–451 milj. mk. Yli 2/3
alkoholin aiheuttamista poliisitoimen kustan-
nuksista syntyy järjestyksen ylläpidossa sekä
tutkinnassa ja etsinnässä (taulukko 3).

Alkoholitapausten osuudesta palo- ja pe-
lastustoimessa ei ole saatavilla tietoa, mutta
työ-, liikenne- ja kotitapaturmien perusteella
alarajana voidaan käyttää 5:tä prosenttia. Li-
kenneonnettomuuksia lukuun ottamatta alko-
holitapausten yläraja tapaturmissa on vähin-
tään 10 prosenttia, joten 10 prosentin käyttö
ylärajana ei liene liioiteltua. Siten alkoholin
aiheuttamat palo- ja pelastustoimen kustan-
nukset olivat arviolta 69–137 milj. mk vuonna

Taulukko 4. Rikollisuuskontrollin kustannukset vuonna 1990

	vuoden 1990 tilinpäätös milj. mk	rikostapausten osuus			alkoholitapausten osuus		
		%	milj. mk		%	milj. mk	
			min	max		min	max
Oikeushallinto	146,0	20–38	29,2	55,5	0–5	0	2,8
Oikeusministeri	83,7	30–60					
Eräät virastot	8,9	40–60					
Vaalit	2,6	0					
Muut menot	50,8	0					
Maksuttomat oikeudenkäynnit	58,1	100	58,1		15,5	9,0	9,0
Rikosvahinkojen korvaukset valtion varoista	10,9	100	10,9		15,5	1,7	1,7
Alioikeudet	336,2	65–75	218,5	252,1	15,5	33,9	39,1
Muut oikeudet	277,7	26–29	71,4	81,6	15,5	11,1	12,6
Ylimmät tuomioistuimet	48,5	0					
Hovioikeudet	102,0	70–80					
Läänioikeudet	68,9	0					
Erytistuomioistuimet	58,4	0					
Virastot	149,4	34–50	50,8	74,7	15,5	7,9	11,6
Syyttäjänvirastot	25,4	100					
Ulosottovirastot	124,0	20–40					
Vankeinhoitolaitos	749,2	100	749,2		46,9–60	351,3	449,5
Yhteensä	1 766,1	69–76	1 121,5	1 296,6	37–40	414,9	518,3

Lähteet: Valtion tulo- ja menoarvioesitys vuodelle 1992; Tilastokeskus: tuomioistuinten toiminta 1990.

1990 (taulukko 3). Alkoholin aiheuttamat poliisitoimen sekä palo- ja pelastustoimen kustannukset olivat vuonna 1990 yhteensä 434–588 milj. mk.

OIKEUS- JA VANKEINHOITOLAITOKSELLE ALKOHOLISTA PUOLEN MILJARDIN MENOT

Poliisitoimen lisäksi rikoskontrollin kustan-

nuksia kertyy oikeushallinnon, oikeudenhoidon, tuomioistuinten, syyttäjävirstojen sekä vankeinhoidon kautta. Useimpien rikollisuuskontrolliin osallistuvien elinten toiminnassa rikollisuus ja rikoskontrolli muodostavat vain osan tehtäväkenttää. Rikollisuuskontrollin osuus arvioitiin erikseen kussakin tehtäväkokonaisuudessa. Tulokset on esitetty taulukossa 4.

Alkoholitapausten aiheuttamat kustannuk-

set arvioidaan olettaen, että alkoholitapausten osuus rikollisuuskontrollin kustannuksista on kahta poikkeusta lukuun ottamatta sama kuin poliisin tietoon tulleissa rikoksissa. Vankeinhoidossa alkoholitapausten kustannusosuuden alarajana pidetään niiden osuutta ehdottomista vankeusrangaistuksista ja ylärajana 66:ta prosenttia (ks. seuraava kappale). Oikeushallinnossa alkoholitapausten osuus lienee vähäinen. Vain pieni osa oikeusministeriön ja asianomaisten virastojen työstä on alkoholiongelmien seurausta. Arviolukuna alkoholitapausten osuudesta onkin käytössä 0–5 prosenttia.

Päihdyksissä rikoksiin syyllistyneille tuomitut ehdottomat vankeusrangaistukset kattavat lähes puolet ehdottomista vankeusrangaistuksista. Vankien terveydentilaa koskevan tuoreen tutkimuksen mukaan 44 prosenttia vangeista sairastaa alkoholismia (Joukamaa 1991). Saman tutkimuksen mukaan lähes jokaisella suomalaisella vangilla on jonkinasteinen alkoholiongelma (Joukamaa 1992). Kaikki vankilaan tuomitut eivät kuitenkaan ole syyllistyneet rikoksiin alkoholin käytön seurauksena. Oletetaan esimerkiksi, että muusta kuin alkoholismista vakavasti kärsivien alkoholiongelmaisten määrä suhteessa alkoholisteihin on vankien keskuudessa sama kuin alkoholisairauksista hoidettujen potilaiden joukossa. Tällöin vakavien alkoholitapausten osuus kaikista vankilapäivistä on noin 2/3.

Markkamääräinen arvio alkoholitapausten aiheuttamista rikollisuuskontrollin kustannuksista perustuu valtion vuoden 1990 tilinpäätöksen lukuihin, joihin sovelletaan edellä esitettyjä rikostapausten ja alkoholitapausten osuuksia (taulukko 4).

Tulosten mukaan alkoholitapaukset aiheuttavat vankeinhoitolaitokselle lähes yhtä paljon kustannuksia kuin poliisitoimelle. Tuomioistuimille alkoholitapauksista aiheutuu kustannuksia seuraavaksi eniten, joskin niiden määrä on noin kymmenesosa vankeinhoidolle aiheutuneista kustannuksista. Loput alkoholin aiheuttamista rikollisuuskontrollin

kustannuksista ovat yhteensä 18,6–25,1 milj. mk. Kaikkiaan alkoholin aiheuttamat rikollisuuskontrollin kustannukset olivat 848,5–1 106,2 milj. mk, ja ne jakautuivat likimain puoliksi poliisi-, palo- ja pelastustoimen sekä muun rikollisuuskontrollin kesken (taulukot 3 ja 4).

RIKOSVAHINGOT KASVANEET RAJUSTI

Omaisuus- ja väkivaltarikosten aiheuttamista materiaalivahingoista on tehty tuoreet selvitykset vuodelta 1988 (Aromaa & Heiskanen & Väisänen 1991; Heiskanen 1991). Niiden pohjalta tehdään arviot rikosvahingoista vuonna 1990.

Alaraja-arvio rikosten alkoholitapauksissa aiheutuneista omaisuusvahingoista saadaan olettamalla, että keskimääräinen omaisuusvahinko on alkoholitapauksissa rikoslajeittain sama kuin muissa tapauksissa. Ylempi arvio saadaan olettamalla, että omaisuusvahinkojen suhteellinen ero on 6 prosenttia eli sama kuin tuomittujen vankeusrangaistusten pituuden ero omaisuusrikosten alkoholitapausten ja muiden tapausten kesken vuonna 1990.

Näillä perusteilla päädytään laskelmaan, että poliisin tietoon tulleiden omaisuusrikosten alkoholitapauksissa aiheutui 225–236 milj. mk:n nettovahinko omaisuudelle vuonna 1990. Vastaava arvio tahallisen väkivallan osalta on 4,8–5,0 milj. mk.

Vahinkojen arvo nousee huomattavasti, jos mukaan otetaan piilorikollisuuden aiheuttamat vahingot. Tuoreen tutkimuksen mukaan menetetyn omaisuuden arvo nousee 60 prosenttia henkilöön kohdistuneissa rikoksissa, kun piilorikollisuudesta johtuneet vahingot otetaan huomioon (Heiskanen 1991). Piilorikollisuuden alkoholitapausten aiheuttamien nettovahinkojen osalta päädytään arvioon 49–51 milj. mk. Kaikkiaan omaisuus- ja väkivaltarikosten alkoholitapausten aiheuttaman netto-omaisuusvahingon arvoksi vuonna 1990 saadaan 279–292 milj. mk (taulukko 5).

Taulukko 5. Omaisuus- ja väkivaltarikoksista aiheutuneet omaisuusvahingot vuosina 1988 ja 1990, milj. mk

	netto- vahinko 1988	volyyymi- muutos 1990/88 %	netto- vahinko 1990*	alkoholitapaukset 1990		
				osuus-%	nettovahinko milj. mk min max	
Poliisiin tietoon tulleet:						
Varkaus	236	29,5	345,5	22,7	78,4	82,3
Törkeä varkaus	65,9	52,0	113,2	23,1	26,1	27,4
Näpistys	10,1	5,6	12,0	15,1	1,8	1,9
M-ajoneuvon anastus	94,2	49,2	158,8	25,8	41,0	43,1
Ryöstö	1,6	48,8	2,7	52,5	1,4	1,5
Vahingonteko	68,1	27,1	97,8	38,2	37,4	39,3
Kavallus	39,1	27,3	56,2	2,8	1,6	1,7
Petos	348,7	72,9	681,2	3,9	26,6	27,9
Asiakirjan väärennys	46,3	66,3	87,0	3,7	3,2	3,4
Muut	75,2	-11,1	75,5	11,0	8,3	8,7
Yhteensä	985,9	46,3	1 630,0	13,8	224,9	236,1
Piilorikollisuus	214,2	46,3	354,1	13,8	48,9	51,3
Tahallinen väkivalta	7,8	11,8	9,9	48,1	4,8	5,0
Omaisuusvahingot yhteensä	1 207,9	46,1	1 994	14,0	278,6	292,4

*Muunnettu vuoden 1990 hintoihin kuluttajahintaindeksillä.

Lähteet: Aromaa & Heiskanen & Väisänen 1991; Heiskanen 1991.

Vuodesta 1980 vuoteen 1990 rikosvahinkojen volyymin arvioidaan nousseen keskimäärin yli 15 prosenttia vuodessa eli nelinkertaiseen kymmenessä vuodessa. Vahinkojen keskihinnan arvioidaan nousseen samaa vauhtia kuin kuluttajahinnat eli 6,7 prosenttia vuodessa. Poliisi- ja pelastustoimissa vastaavat luvut ovat vuodessa 3,4 prosenttia ja 8,6 prosenttia sekä -1,3 prosenttia ja 8,6 prosenttia. Vuonna 1980 haittakustannukset olivat siten seuraavat: rikosten omaisuusvahingot 35–37 milj. mk, poliisi- ja pelastustoimi 136–184 milj. mk sekä oikeus- ja vankeinhoitolaitos 207–259 milj. mk. Vuoden 1990 rahassa (kuluttajahintaindeksillä deflatoituna) luvut ovat seuraavat: rikosten omaisuusvahingot 67–70 milj. mk, poliisi- ja pelastustoimi 260–352 milj. mk sekä oikeus- ja vankeinhoitolaitos 396–495 milj. mk.

YHTEENVETO

Päihtyneenä rikokseen syyllistyneitten osuus kaikista epäillyistä poliisiin selvittämässä rikoksissa on runsaat 10 prosenttia. Rikoslakia vastaan tehdyissä rikoksissa alkoholitapausten osuus on vajaa kolmannes, mutta liikenerikoksissa ja muita lakeja vastaan tehdyissä rikoksissa alkoholitapausten osuus on pieni. Rikoslakia vastaan tehdyissä rikoksissa alkoholitapausten osuus on suurin tahallisisa väkivaltarikoksissa, ryöstöissä, väkisinmaakaamisessa ja lapsen kohdistuvassa haureudessa sekä murhapoltoissa.

Alkoholitapausten osuus on alentunut lähes kaikissa rikosryhmissä 1980-luvulla. Alkoholitapausten määrä on kyllä kasvanut myös 1980-luvulla, mutta hitaammin kuin muiden tapausten. Poliisiin selvittämässä rikoksissa

sylliseksi epäiltyjen kokonaismäärä kasvoi 64 prosenttia ja päihytyneenä rikokseen syyllistyneiden määrä kasvoi 25 prosenttia vuodesta 1980 vuoteen 1990. Vastaavana aikana poliisin tietoon tulleiden rikosten kokonaismäärä kasvoi 80 prosenttia ja näissä arvioitu alkoholitapausten määrä kasvoi yli 50 prosenttia. Rikoksista kasvoivat nopeimmin erilaiset petokset, moottoriajoneuvon luvaton käyttöönotto, vahingonteko. Pahoinpitelyrikokset kasvoivat lähes 50 prosenttia. Vaikka ilmi tulleiden liikennejuopumustapausten määrä kasvoi 44 prosenttia vuodesta 1980 vuoteen 1990, ei rattijuopumusrikollisuudessa arvioida tapahtuneen todellista kasvua. Ilmi tulleiden tapausten määrän kasvu johtuu mm. tehostuneesta valvonnasta.

Rangaistuskäytäntö on muuttunut 1980-luvulla: sakkorangaistuksia ja ehdollisia tuomioita pyritään käyttämään aiempaa enemmän samalla kun päiväsakkojen markkamäärää on tuntuvasti korotettu. Vuodesta 1980 vuoteen 1990 päihytyneenä rikokseen syyllistyneiden ja ehdottomaan vankeusrangaistukseen syyllistyneiden määrä laski vain 15 prosenttia, kun luku muiden kohdalla oli 52 prosenttia. Erilainen kehitys johtunee pääosin siitä, että päihytyneenä rikokseen syyllistyneet ovat usein rikoksenuusijoita. Yleensä ensikertalaiselle rikoksentakijälle tuomitaan ehdollinen rangaistus, joka rikoksenuusijalle yhdistetään uuteen rangaistukseen ehdottomana. Ilmeisesti juuri rikoksen uusinnasta johtuen päihytyneiden osuus ehdottomien vankeusrangaistusten kokonaismäärästä on yli kolminkertainen verrattuna heidän osuuteensa syylliseksi epäillyistä.

lisiksi epäillyistä.

Alkoholin aiheuttamat kustannukset poliisitoimelle arvioidaan poliisin valtakunnallisen ajankäyttöjakauman perusteella sen jälkeen, kun alkoholitapausten osuus kussakin tehtäväkentässä on arvioitu. Kaikkiaan alkoholitapausten osuudeksi poliisitoimen työmäärästä arvioidaan 20–25 prosenttia. Poliisitoimen kokonaiskustannuksista alkoholitapausten osuus on siten 365–451 milj. mk vuonna 1990. Yli 2/3 tästä syntyy järjestyksen ylläpidossa sekä tutkinnassa ja etsinnässä. Alkoholitapausten osuuden alarajaksi palo- ja pelastustoimessa arvioidaan työ-, liikenne- ja kotitapaturmien perusteella 5 prosenttia ja ylärajaksi 10 prosenttia. Palo- ja pelastustoimen kokonaiskustannuksista alkoholitapausten osuus on siten 69–137 milj. mk vuonna 1990.

Alkoholitapausten aiheuttamat kustannukset oikeushallinnolle, oikeudenhoidolle, tuomioistuimille, syyttäjävirstolle sekä vankeinhoidolle arvioidaan mm. käyttämällä alkoholitapausten osuutta poliisin tietoon tulleissa rikoksissa, rikostapausten osuutta kunkin laitoksen koko tehtäväkentässä sekä laitosten kokonaiskustannuksia vuonna 1990. Alkoholitapausten aiheuttamiksi kustannuksiksi vuonna 1990 saadaan siten 0–3 milj. mk oikeushallinnossa, noin 11 milj. mk oikeudenhoidossa, 46–52 milj. mk oikeuslaitoksessa, 8–12 milj. mk syyttäjä- ja ulosottovirastoissa sekä 351–450 milj. mk vankeinhoidossa. Yhteensä näille virastoille ja laitoksille kertyi 415–518 milj. mk:n kustannukset alkoholin käytön seurauksena vuonna 1990.

KIRJALLISUUS

Aromaa, Kauko & Heiskanen, Markku & Väisänen, Paavo: Rikosvahingot 1988. SVT Oikeus 1991:22. Helsinki: Tilastokeskus, 1991

Ehdottomiin vankeusrangaistuksiin tuomitut 1988, 1989, 1990. Toistaiseksi julkaisemattomat taulukot julkaisuista: Tuomioistuinten tutkimat ri-

kokset 1988, 1989, 1990. Helsinki: Tilastokeskus, 1992

Heiskanen, Markku: Omaisuusrikokset 1988. Haastattelututkimus henkilöön kohdistuneista omaisuusrikoksista. SVT Oikeus 1991:33. Helsinki: Tilastokeskus, 1991

Joukamaa, Matti: Suomalaisien vankien terveys.

Helsinki: Vankeinhoitolaitos, vankimielisairaala, 1991

Joukamaa, Matti: Suomalaisten vankien terveys. Vankien työkyky ja hoidon tarve. Uusi kriminaali-huolto 10 (1992): 1, 4–6

Liikennesuoritteiden volyymi. Tiehallitus. Julkai-semattomat tilastot

Poliisin tietoon tullut rikollisuus 1980, 1981, 1982. SVT XXIII A:117, XXIII A:118, XXIII A:119. Helsinki: Tilastokeskus, 1981, 1982, 1983

Poliisin tietoon tullut rikollisuus 1988, 1989, 1990. SVT Oikeus 1989:22, 1990:25, 1991:16. Helsinki: Tilastokeskus, 1989, 1990, 1991

Rikollisuustilanne 1990, rikollisuus ja seuran-

tajärjestelmä tilastojen valossa. Helsinki: Oikeus-poliittinen tutkimuslaitos, 1991

Salomaa, Jukka: Alkoholin käytön haittakustan-nukset ja verotaso Suomessa. Alkoholipoliittinen suunnittelu ja tiedotus, tutkimuslause nro 22. Helsinki: Oy Alko Ab, 1993

Tuomioistuinten toiminta 1990. SVT Oikeus 1992:2. Helsinki: Tilastokeskus, 1992

Tuomioistuinten tutkimat rikokset 1980, 1981, 1982. SVT XXIII B:116, SVT XXIII B:11. Helsin-ki: Tilastokeskus, 1982, 1983, 1984

Valtion tulo- ja menoarvioesitys 1981, 1992. Helsinki 1980, 1991.

ENGLISH SUMMARY

Jukka Salomaa: *The financial burden of alcohol weighs heaviest on the police department and prison system (Alkoholista suurin taloudellinen rasitus poliisi- ja vankeinhoitolaitokselle)*

Offences committed under the influence of alcohol account for just over 10% of all crimes solved by the police. Alcohol-related cases account for slightly less than one third of all criminal offences, whereas alcohol accounts for only a marginal proportion of traffic violations and other offences. The criminal offences in which alcohol plays the most prominent role are wilful acts of violence, robberies, rapes, sexual abuse of children and arson.

In all offence groups, the proportion of alcohol-related offences declined in the '80s. Although the total number of alcohol-related offences has risen in the '80s, it has done so less rapidly than other types of offences. From 1980 to 1990, the total number of suspects involved in crimes solved by the police rose by 64%, while that of intoxicated offenders increased by 25%. For the corresponding period, the total number of offences reported to the police rose by 80%, in which the proportion of alcohol-related offences increased by 50%. The most rapid growth occurred in various types of fraud offences, offences related to the unauthorized use of a vehicle and malicious damage. Cases of assault and battery rose by nearly 50%. Although the number of detected cases of drunk driving increased by 44% from 1980 to 1990, no real

growth is judged to have taken place in drunk driving offences. The higher number of cases detected is explained by factors such as more effective police surveillance.

Penal practices have changed in the 1980s; an effort is being made to issue more fines and suspended sentences and also to appreciably increase the size of day-fines. From 1980 to 1990, the number of imprisoned offenders who committed an offence under the influence of alcohol declined by only 15%, while the corresponding decline for other groups was 52%. This divergent trend is largely explained by the fact that the majority of those who commit offences under the influence of alcohol are persistent offenders. First-time offenders generally receive a suspended sentence, whereas in the case of persistent offenders a compound sentence tends to result in unconditional imprisonment. It is evidently due to offences being renewed that the proportion of intoxicated offenders among imprisoned offenders is over three times that of their proportion among the total number of suspects.

Alcohol-related offences account for an estimated 20–25% of the total police workload, their total cost having amounted to FIM 365–451 million in 1990. Over two thirds of this amount goes towards maintaining order and conducting investigations and searches. In 1990 the cost of alcohol-related offences to legal administration, administrators of justice, courts, public prosecutors and the prison system totalled approximately FIM 415–518 million.

KEY WORDS:

Drunkenness, crime, costs, prison, Finland